

svojo slavo in umetnostjo" (89), tava po svetu drugim v nadlego. Kako se tega radujejo globljani, in niti mati ne pomiluje izgubljenega sina. Tudi priseljenec učitelj je zadovoljen, ali le „zaradi teorije! Nobeden, ki ima v prsih ta zrak iz globeli, nobeden se ga ne reši več!“ (90). To teorijo mu je pred leti oznanjeval Mate sam in danes se je uresničila. Tone Amerikanec ni vesel te nesreče, saj predobro pozna Hanco, sedaj ve za gotovo, da je zanj za vedno izgubljena. Hanca pa, kakor da bi bil dahnil vanjo plamen življenja, tako se je prerodila, pomladila ob tej novici. „Ljubezen, v bridkosti pomlajena, je vzplamtela v svetel plamen . . .“ (93). Hanca, angel varuh, piše v mesto Mateju, vsa prerojena ljubezen žari iz okorno sestavljenega lista, ki diha zaupanje in moč. Mate, ki se je bil v svetu čisto zanemarljiv, ki se je pripravljaval v grob v valovju, vstaja od smrti, tudi v njegovo srce je bil plahnil val, ki ga je rodilo daleč tam v globeli ljubeče srce. Rešen je za življenje in umetnost in prestvarjen, prerodila ga je ljubezen. Prišel je k prijatelju Godini, k tistemu umetniku, ki se mu je vedno tožilo po domu. „Ali se ti zmerom toži po domu, Godina?“ „Še zmerom, kaj bi tajil? Če napravim kaj lepega, je porojeno iz domotožja . . .“ „Kako sem te zasmehoval časih! In zdaj vidim, da je bilo domotožje tvoje največje bogastvo!“ „Ne domotožje . . . Kaj bi ostalo, če bi se vrnil? In kako že hrepenim po tisti uri, ko se napotim! . . . Premišljeval sem časih o naši umetnosti in sem spoznal, da je vse postranska stvar in brez vrednosti, če ni ljubezni v srcu . . .“ (107). In ljubezen, brez katere ni življenja, ki je izgubljenega umetnika, tujca privedla v hram prave umetnosti, kako čudotvorno moč ima na grobega Toneta Amerikanca: „Živina sem bil prej, klada, pijanec! Ampak samo pogleda te (Hanco) človek in govori s teboj, pa mu je tako pri srcu, kakor da je prišel od spovedi, in nikoli več ne pozabi nate!“ (100). In kako globok je ta vpliv in kako resničen, ki pripravi tujca Amerikanca do čina velikodušne dobroteljske napram svojemu tekmeču. Z neko sveto pobožnostjo jemljeta Mate in Hanca slovo od te mračne globeli, saj ni nič več sovraštva v njunih srcih do te odprte rake, saj je to rojstni kraj njune ljubezni, „blagoslovljen studenec vsega življenja in nehanja“. In v tem znamenju dobivajo celo ostri pogledi globljanov milejši soj, v njih molku ni sovraštva, saj tudi oni nekako temno slutijo, da je treba ljubezni za življenje, ne sovraštva. In šla sta Mate in Hanca v mesto, s sveto ljubeznijo do doma tisti lepi prihodnosti naproti, na vztočnem nebu pa se je budila zarja. „Bila je zarja novega dne, ki mu ne bo nikoli konca, kvečjemu se časih za hip pooblači nebo, pljuske nevihta preko ravni, zato da vzkipi pomlajeno življenje s toliko večjo silo in v toliko večji lepoti . . .“ (113). In ovržena je tista siva teorija in vse teorije se drobe v prah, kajti ljubezen, čista in nesebična, dela čudeže, ki se imenujejo veliko življenje. In tako se v najlepše soglasje ubero vsa trda nasprotja, in zvon, ki se glasi nad globeljo, doni danes veselo, „kakor da bi potrkavalo za Veliko noč“. Učitelju pa, ki se tudi z radostnim upanjem odpravlja iz globeli, se je zdelo, „kakor da je bil zrastle tam gori na zlatordečem ozadju silen križ, koprneč do neba; preko vse globeli je legla njegova široka senca, trepetala je in ugasnila; a nebo je zasijalo svetleje nad globeljo, zapihal je večerni veter in kakor v radostni slutnji je zašumelo drevje . . .“ (115).

Dr. Iv. Merhar.

Časopis za zgodovino in narodopisje. Zgodovinsko društvo v Mariboru je razposlalo 1. in 2. sešitek II. letnika tega znamenitega časopisa. Vsebinska je jako raznovrstna in zanimiva. Najdaljša razprava, ki jo prinašata ta sešitka, je potekla iz peresa g. dr. Fr. Ilešiča pod naslovom „Iz prvih časov romantike“. Ker nameravamo prinesiti ob koncu leta celotno oceno o vseh

letošnjih publikacijah tega važnega društva, se vzdržujemo zdaj vsake kritike ter opozarjamo le iznova naše naročnike na njegova izdavanja, ki zaslužijo v istini vsestransko pozornost.

Zgodovinska knjižnica. Izdaje „Zgodovinsko društvo“ v Mariboru. I. oddelek: Pomožna znanstva. 1. zvezek: Krajevne kronike. Cena 20 h. Tisk „Zvezne tiskarne“ v Celju, 1905. Prvi zvezek „Zgodovinske knjižnice“ je nekak katekizem, ki mu je namen, poučiti na popularen način najširše kroge o bistvu in pomenu kronike ter jim dati potrebno navodilo, kako naj se kronike sestavljajo, da dosežejo svoj namen ter postanejo zanesljiv vir za zgodovino. „Zgodovinsko društvo“ je baš s tem, da je začelo izdajati „Zgodovinsko knjižnico“, pokazalo, za kako resno smatra svojo nalogo in kako dalekosežni so njeni načrti. Cena zvezku je tako nizka, da ga bo pač možno razširiti v sto in sto izvodih, kar bi bilo tudi iskreno želeli.

Milivoj Šrepel. Spisal M. Murko. Ponatisk iz „Ljubljanskega Zvona“ leta 1905. V Ljubljani 1905. Založil pisatelj. Tisk „Narodne tiskarne“.

Anton Trstenjak: Slovenci v šomodski županiji na Ogrskem. Zgodovinska, narodopisna in književna črtica. Ponatisk iz „Slov. Naroda“ 1905.

V skromni obliki nastopajo te črtice. G. pisatelj kramlja z nami, kakor bi hotel vsak trenutek prekiniti svoje pripovedovanje, rekoč: „Pa kaj bi o tem govoril! Saj vse to itak veste!“ — A mi moramo odkrito priznati: „Prav malo smo vedeli!“ In ko čitamo in čitamo, šele spoznamo, koliko dela in vrle pridnosti je plodonosno naložene v tej knjižici. Pa še nekaj: pod navidezno ravnodušnostjo pisateljevo tli živ ogenj ljubezni in žalosti, tiste ljubezni, ki je pisatelja gnala, da je vzel v roke popotni les in šel povpraševati in gledat tja na rob mažarskega ozemlja, žive li še tam ljubi Slovenci, in tiste žalosti, ki ga je navdajala, ko je našel, da tam Slovencev ali že ni ali da jih kmalu ne bo.

G. Trstenjaku gre vsekakor nemala zasluga, da nam je podal tu in že v svojih prejšnjih spisih lep kos zgodovine skrajne vzhodne panoge nas Slovencev, tistih, ki so v 18. stol. še bodro stopali v konkurenco z zapadnimi brati, ki pa so zdaj neizogibno izročeni narodni smrti. Zlasti v pričujočem spisu izvemo zanimive podatke o najbolj oškrtanih Slovencih, o iverih, ki odletavajo, ko se seka slovensko deblo. G. pisatelj se ne zadovoljuje z golimi dejstvi, ampak je skušal dognati razvoj — duševni in materialni — teh pozabljenih Slovencev. Če je že on težko dobil podatkov, kaj bi šele bilo pozneje? Le jezikoslovec bi še morda izbrskal kak drobiž, a vse dragocenejše blago bi bilo izgubljeno; g. Trstenjak pa je že dokaj našel, največ po ustnem sporočilu; dobil bo pri njem nekaj zgodovinar, nekaj folklorist, nekaj literarni historik (Küzmič!), nekaj jezikoslovec, nekaj vsak olikan Slovenec.

Hvaležni smo avtorju tudi za skrbno sestavljeni zemljevid, ki nam kaže potreben kos šomodske županije na Ogrskem. *Dr. Jos. Tominšek.*

Slovenska čitanka za peti in šesti razred srednjih šol. Sestavil in izdal dr. Jakob Sket, c. k. profesor. Tretja, popravljena izdaja. Velja mehko vezana 3 K 20 v, trdo vezana 3 K 60 v. V Celovcu 1903. Tiskala in založila tiskarna Družbe sv. Mohorja. Strani 444 (uvod 12 str.; čitanka 13—419 str.; opombe 420 do 444 str.).

Kako malo se briga naša javnost za domače srednješolske učne knjige, nam izpričuje Sketova čitanka za peti in šesti razred, ki je izšla že l. 1903. v tretji, predelani izdaji. O tej izdaji je, kolikor je meni znano, na kratko izpregovoril doslej